

Uvodna riječ

Drugu polovicu 2014. godine obilježile su brojne i raznolike aktivnosti Hrvatskog Cochrane ogranka, pri čemu smo najviše napora ulagali u povećanje dostupnosti i vidljivosti informacija koje nudi Cochrane knjižnica. U okviru Programa popularizacije znanosti, a uz potporu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta, značajno se povećao broj laičkih sažetaka Cochrane sustavnih preglednih članaka dostupnih na hrvatskom jeziku, a stvorili smo tehničke uvjete i uspostavili suradnju koja daje nadu da će se taj broj nastaviti povećavati i u idućoj godini.

Članovi našeg Cochrane tima održali su radionice s udrugama pacijenata u Zagrebu i Osijeku, što potvrđuje našu namjeru da Cochrane sustavne

preglede učinimo dostupnima svim zainteresiranima u Republici Hrvatskoj, bez obzira je li riječ o stručnoj ili laičkoj publici.

I dalje smo aktivni na društvenim mrežama, a novost je i to da je od prosinca 2014. hrvatski Cochrane ogranak prisutan i na HZZO ISL+, najvećoj hrvatskoj društvenoj mreži isključivo za liječnike, koja trenutno ima više od 8500 članova, a namijenjena je stjecanju i razmjeni znanja, iskustava i informacija potrebnih za kontinuiranu naobrazbu zdravstvenih djelatnika.

U ovom broju donosimo izvještaj s Cochrane kolokvija koji se ove godine održavao u dalekoj Indiji i druge zanimljivosti iz svijeta Cochrane kolaboracije.

Na kraju, podsjećamo vas da će se i iduće godine na Medicinskom fakultetu u Splitu održati Hrvatski Cochrane simpozij, sedmi po redu, a kao glavnu temu tog skupa odabrali smo kliničke smjernice. Uvjereni smo da Cochrane kolaboracija, a time i Hrvatski Cochrane ogranak, imaju što ponuditi hrvatskom zdravstvu u pogledu izrade, procjene kvalitete i promicanja primjene kliničkih smjernica. Točan datum i imena međunarodnih predavača objavit ćemo uskoro, pa vas pozivamo da nas i dalje pratite na mrežnim stranicama Hrvatskog Cochrane ogranka (www.cochrane.hr).

Svim čitateljima želimo čestit Božić i sve najbolje u idućoj godini.

Vaš Hrvatski Cochrane ogranak

22nd COCHRANE COLLOQUIUM
**Evidence-Informed Public Health:
Opportunities and Challenges**
Hyderabad International Convention Centre
Hyderabad, India

2014
September 21 - 26

Od 21. do 26. rujna 2014. održan je 22. kolokvij Cochrane kolaboracije pod nazivom „**Javno zdravstvo utemeljeno na dokazima: prilike i izazovi**“. Ovogodišnji kolokvij održan je u Hyderabadu, gradu od 9 milijuna stanovnika, koji je tijekom kolokvija postao glavnim gradom novoosnovane države Telangane, na jugu Indije. Domaćin i organizator je bio Južnoazijski Cochrane Centar, predvođen njegovim voditeljem, dr. Prathapom Tharyanom.

Dan prije Kolokvija održane su cjelodnevne radionice pa sam iskoristila priliku i pohađala radionicu o recenziranju znanstvenih radova, vještina koja se očekuje od znanstvenika, ali se rijetko podučava. Na radionici je govorio Amar Jesani, urednik indijskog časopisa za medicinsku etiku, o obvezama

istraživača prema pacijentima, sudionicima istraživanja i javnosti, uključujući obvezu objavljivanja rezultata. Zatim je Rajeev Kumar, urednik Indijskog časopisa za urologiju, prikazao postupak pisanja recenzije, od uvodnog sažetka i dojma rada do nabiranja glavnih i sporednih nedostataka. Dr. Trish Groves, iz BMJ-a, je govorila o transparentnosti u postupku recenziranja. Zagovarala je upotrebu smjernica EQUATOR skupine pri recenziranju, kao i upotrebu *TiDieR statement* za ocjenjivanje opisa intervencije. Prikazala je *PaT plot* za grafički prikaz intervencije te SPIRIT smjernice za opisivanje protokola randomiziranog kontroliranog istraživanja (RCT). Također je stavila veliki naglasak na registriranje RCT-ova kao i objavljivanje rezultata u nacionalnim ili regionalnim registrima.

Prvi dan Kolokvija posvećen je sastancima raznih skupina koji čine Cochrane kolaboraciju pa je tako, između ostalog, održan sastanak voditelja Cochrane centara i ogranka, nakon kojeg se okupilo osoblje Cochrane entiteta. Najavljena je standardizacija nazivlja i logoa Cochrane kolaboracije pa će tako od veljače 2015. Cochrane kolaboracija postati 'Cochrane', a naš ogranak će se službeno zvati 'Cochrane Croatia'. Modernizirat će se logo pa će svi Cochrane entiteti imati sličan logo i komplementarne boje. Za izgled novog logotipa Cochrane Hrvatske ćete trebati pričekati sljedeći broj 'Cochrane novosti'. Na sastanku za osoblje Cochrane centara i ogranka, pozvana sam govoriti o iskustvima u prevodenju Cochrane sustavnih preglednih radova. Dala sam pregled događanja

od 2012. godine, kada je započeo Program popularizacije znanosti koji uključuje prevođenje Cochrane laičkih sažetaka, do danas kada se pomoću 'crowdsourcinga' prevode brojni Cochrane dokazi. Voditelj Talijanskog Cochrane centra dr. sc. Roberto D'Amico me zamolio da održim prezentaciju o aktivnostima Hrvatskog Cochrane ogranka pred brojnim osobljem matične grupe. Iskoristila sam priliku da se zahvalim kolegama na podršci i pomoći u radu te ih počastim Bajaderama.

Tijekom znanstvenog dijela Kolokvija održana su brojna paralelna predavanja i radionice što čini odabir

programa vrlo teškim, ali se zato plenarna predavanja mogu barem [naknadno poslušati](#). Neke od novosti predstavljene na Kolokviju su: prelazak s RevMan-a u sadašnjem obliku na "web-based conduct of systematic reviews"; pokretanje "live systematic reviews", gdje će se stalno obnavljati sustavni pregledi u skladu s novoobjavljenim relevantnim RCT-ovima; sve veći rad na uključenju PIOs-a (Patient Important Outcomes) kod određivanja ishoda sustavnih pregleda; poboljšanje formata laičkih sažetaka s glavnim rezultatima na početku teksta te uključenjem štetnih posljedica i izvora financiranja/sukoba interesa u sažetak; uključenje medija u

promociju sustavnih pregleda; prevođenje sve više sadržaja Cochrane stranica, uključujući i *Cochrane knjižnice* (u više navrata je spomenuta Hrvatska kao uzor u aktivnostima prevođenja).

Indija je zemlja intenzivnih boja, mirisa, okusa i dojmova, prepuna iznenađenja, ljubaznih ljudi, bogate povijesti i očaravajućih prizora. Sljedeći Kolokvij najavljen je od 3. do 8. listopada 2015. godine u Beču.

Irena Zakarija-Grković

Suradnja Cochrane kolaboracije i Wikipedije

Cochrane kolaboracija i Wikipedija u veljači 2014. godine udružili su snage u projektu pod nazivom [WikiProjectMedicine](#) čiji je cilj poboljšanje pouzdanosti i dostupnosti medicinskih članaka na Wikipediji informacijama temeljenima na dokazima.

Wikipedija ili slobodna enciklopedija višejezična je online enciklopedija slobodnoga sadržaja, namijenjena općem čitateljstvu, a po posjećenosti na svjetskoj razini na šestome je mjestu. Tijekom dvanaest godina od svog osnutka Wikipedija je narasla u jednu od najraširenijih mrežnih stranica koja mjesečno bilježi više od 500 milijuna posjeta, a članci vezani za medicinu posjećuju se više od 180 milijuna puta na mjesec, što Wikipediju svrstava u najčešće korišten izvor medicinskih informacija na mreži.

Kako bi poboljšali pouzdanost medicinskih sadržaja na Wikipediji, skupina urednika odlučila se 2004. g. za pokretanje specijaliziranoga

projekta pod nazivom *WikiProject Medicine*, u koji su uključili liječnike, znanstvenike, medicinske sestre, studente medicine i pacijente. Prema hijerarhijskoj snazi dokaza, prednost imaju neovisno provedeni, recenzirani, objavljeni sustavni pregledni radovi kvalitativno procijenjenih randomiziranih kontroliranih pokusa. Projekt je doveo do poboljšanja kvalitete objavljenih tekstova na Wikipediji. Ipak, samo je manje od jedan posto svih članaka prošlo uobičajenu recenziju, što pruža jedinstvenu priliku za suradnju s Cochrane kolaboracijom, u smislu ekspertize i zajedničkog rada na poboljšanju kvalitete sadržaja o zdravstvu slobodno dostupnog na internetu. Naime, upravo je Cochrane kolaboracija sa svojim sustavnim pregledima u posljednjih 20 godina odigrala važnu ulogu u stvaranju i širenju visokokvalitetnih dokaza iz područja medicine. Istodobno, Cochraneova vizija svijeta o boljem zdravstvu za sve ljude i u isto vrijeme u Wikipediji je pronašla ostvarenje jer

omogućuje širenje dokaza iz Cochrane sustavnih pregleda na način lako dostupan korisnicima diljem svijeta.

WikiProjekt Medicina mjesto je na kojem ljudi zainteresirani za medicinski i zdravstveni sadržaj mogu na mnogo načina ostvariti suradnju, pomoći u poboljšanju postojećih medicinskih članaka, pribavljanju izostavljenih informacija, dodavanju pouzdanih referencija, slika, procjeni kvalitete i autentičnosti objava. Nadalje, ulažu se veliki naponi kako bi se najprije poboljšali najvažniji članci na engleskom jeziku te kako bi se isti potom preveli na što je moguće više jezika.

Partnerstvo Wikipedije i Cochrane kolaboracije na svome je početku i treba sustavnu potporu. Zato su dobrodošli svi, napose studenti, koji žele doprinijeti viziji projekta Medicina, a ta je da svijet ima koristi od besplatnih, ali jasnih, čitkih, provjerenih i točnih tekstova.

Tina Poklepović-Peričić

Studenti – prevoditelji u Hrvatskome Cochrane ogranku

U trenutku pisanja ovoga članka Facebook stranica Hrvatskoga Cochrane ogranka ima 1621 vjernog pratitelja. Stranica redovito donosi nove laičke sažetke na hrvatskome jeziku. I dok sama Cochrane knjižnica nudi sustavne preglede, koji su originalni znanstveni radovi i kojima se sažima medicinsko znanje iz pojedinih područja (i koji predstavljaju vrh dokaza u medicini), za obične ljude – laike, važno je takav dokaz predočiti na jasan i razumljiv način. Laički sažetci, žargonski poznati kao i PLS – *plain language summaries* – donose na jednostavan način objašnjen zaključak cijele Cochrane analize.

Na stranicama Cochrane knjižnice ponuđeni su članci na engleskome jeziku, a sažetci su dostupni na više jezika, pa tako i na hrvatskome. Prevođenje laičkih sažetaka Cochrane sustavnih pregleda na hrvatski jezik nije naročito zahtjevan, ali je obiman posao, a urednici stranice to rade već mjesecima. Međutim, jeste li se ikada zapitali odakle ti sažetci na hrvatskome jeziku i tko stoji iza svega toga?

Od kraja 2012. godine pa do nedavno to je zbilja bilo prepušteno šaćici entuzijasta iz Hrvatskoga Cochrane ogranka, ali od svibnja ove godine isti je posao ponuđen i široj skupini volontera – studenata. Sve se zajedno zakuhalo dolaskom Juliane Ried iz Cochrane kolaboracije, koja je zadužena za korisničku podršku svima

koji u svijetu prevode laičke sažetke Cochrane sustavnih pregleda, bez obzira na jezik. Njezin je prijedlog bio jednostavan – za prevođenje se mogu pozvati sve zainteresirane osobe, baš kao što se izrađuje i Wikipedija. Samo je važno da volonteri Cochrane ogranka pročitaju svaki tako prevedeni sažetak i provjere odgovara li izvorniku na engleskome jeziku.

Marin Viđak s Juliane Reid

I stoga je u srpnju 2014. godine Hrvatski Cochrane ogranak pozvao svu zainteresiranu javnost da se uključi u prevođenje laičkih sažetaka. Ranije je na prevođenju radilo (više ili manje) sedam osoba, a nakon javnoga poziva prijavilo se još 30 volontera, među kojima i studenti splitske Medicine i Farmacije. Trenutno je u prevođenju Cochrane sažetaka aktivno devet splitskih studenata – volontera prevoditelja – ali ako ste propustili obavijest, još se uvijek možete prijaviti.

Laički sažetak znači da je pisan jednostavnim jezikom, bez složenih medicinskih izraza, pa vam ne treba veliko poznavanje medicinskoga engleskog već samo nešto dobre volje. Odaberete temu (koja još nije bila prevedena) – prevedete ju i pošaljete osobi koja vodi projekt prevođenja u Cochrane ogranku. Na taj način možete naučiti nešto o temi koja vas zanima, napravite dobro djelo jer radite na popularizaciji medicine, a i uporni rad možete verificirati i Cochrane prevoditeljskom točkom u vašemu životopisu. Trenutno se razrađuje poseban internetski sustav koji bi trebalo olakšati cijeli projekt prevođenja, ponuditi već prevedene riječi prevoditeljima, kao i omogućiti izravno slanje sažetaka prijevoda na mrežnu stranicu Cochrane knjižnice, ali još je uvijek riječ o beta-verziji. Uskoro bi i to trebalo proraditi, tako da između vas i vašega prijevoda ne bi stajalo ama baš ništa, osim malo truda i dobre volje.

Dakle, ako vam dosad nije jasno – kada imate pauzu između predavanja i vježbi a ne stignete na kavu, uhvatite računalo i prionite na posao! A dotada, ili ako ste još neodlučni, pratite Cochrane sažetke koje je netko drugi preveo na Facebook stranici Hrvatskoga Cochrane ogranka.

Marin Viđak

Uključite se u prevođenje Cochrane sažetaka na hrvatski jezik

U 2013. godini smo u Hrvatskom Cochrane ogranku počeli prevoditi laičke sažetke Cochrane sustavnih pregleda na hrvatski jezik. U početku smo sporo napredovali jer smo ovisili o volonterskom radu već postojećih volontera. Međutim, nakon što je Juliane Ried, koordinatorica međunarodnog projekta prevođenja Cochrane sažetaka, posjetila Split ove godine, dogovoreno je da se u prevođenje uključe i studenti i svi zainteresirani koji smatraju da dobro poznaju engleski jezik.

Nakon što je objavljen javni poziv volonterima koji se žele uključiti u projekt prevođenja, broj volonterskih prevoditelja Cochrane sažetaka, kao i

broj prevedenih sažetaka, značajno se povećao. Od akademske godine 2013./2014. u prevođenje Cochrane sažetaka uključeni su i studenti Medicinskog fakulteta u Splitu na brojnim smjerovima.

Na dan 17. prosinca 2014. na stranici Cochrane sažetci u Kazalu su navedena 344 prevedena članka. Toliko ih je trenutno dostupno javnosti. Prevedeno ih je još stotinjak, koji čekaju da ih se (opet volonterskim radom) ubaci u novi računalni sustav za objavljivanje Cochrane sažetaka. Veoma nas raduje ovaj projekt jer se njime najbolji znanstveni dokazi o medicinskim postupcima i dijagnostičkim pretragama približavaju

hrvatskoj javnosti, na hrvatskom jeziku.

Pozivamo sve zainteresirane da nam se priključe u projektu prevođenja Cochrane sažetaka. Svaki je sažetak dug 200-400 riječi. Čak i ako prevedete jedan godišnje, mnogo ste nam pomogli. U Cochrane knjižnici i na stranici Cochrane sažetci sad se objavljuju i imena osoba koje su prevele pojedini sažetak, a možemo vam izdati i potvrđnicu o sudjelovanju u tom međunarodnom projektu, ukoliko bi vam za išta bila potrebna.

Uključite se u naš projekt prevođenja najboljih medicinskih dokaza na hrvatski jezik.

Livia Puljak

Cochrane o marihuani i njenim aktivnim spojevima: nema dokaza o učinkovitosti za brojne indikacije

S obzirom na povećani interes javnosti nakon „slučaja Luksetić“, Ministarstvo zdravlja je obavijestilo javnost o skorom osnivanju stručnog povjerenstva kojemu je cilj utvrditi postoji li u Hrvatskoj opravdanost za korištenje marihuane, odnosno lijekova na bazi kanabinoida u medicinske svrhe (izvor: HINA). U ovu su se raspravu, osim stručnjaka, uključile brojne strane koje navode i sljedeće: „...provedeno je oko 700 znanstvenih, zdravstvenih istraživanja koja su pokazala određena korisna svojstva marihuane u liječenju ili podizanju kvalitete života od bolesti poput određenih vrsta karcinoma, zatim kod multiple skleroze, kod Kronove bolesti, ako se ne varam, čirova na želucu, epilepsije, kažu reumatičnog artritisa, Alzheimerove bolesti, anoreksije, AIDS-a, PTSP-a...“ (iz emisije Otvoreno HRT-a, 26. 11. 2014.). Cochrane Hrvatska također želi doprinijeti javnoj raspravi o učinkovitosti marihuane i njenih spojeva u medicinske svrhe, te smo provjerili kakve dokaze donose Cochrane sustavni pregledi.

U Cochrane knjižnici o učinku marihuane i njenih spojeva na liječenje različitih bolesti u prosincu 2014. postoji ukupno 8 sustavnih pregleda. Neki od njih su davno objavljeni i trebali bi se obnoviti novim dokazima iz literature. Ostali su novijeg datuma.

Kliničke studije koje su uključene u te sustavne preglede redom imaju vrlo malen broj ispitanika, kratko su trajale i bile loše provedene. Temeljem dostupnih dokaza iz Cochrane knjižnice u ovom trenutku ne postoje visoko-kvalitetni dokazi o učinkovitosti i sigurnosti marihuane i njenih aktivnih spojeva ni za jednu od bolesti koje su analizirane u tim sustavnim pregledima. Možda će s pojavom novih istraživanja jednog dana ti dokazi biti uvjerljivi i jasno pokazati da je kanabis za te bolesti i stanja učinkovit i siguran, ali trenutno takvih dokaza nema.

Kratki prikaz osam Cochrane sustavnih pregleda o učinku marihuane ili njenih aktivnih spojeva na različite bolesti:

Kanabinoidi za epilepsiju (2014.)

Pronađene su 4 kliničke studije koje su ukupno (sve zajedno) uključile 48 ispitanika. Objavljene su između 1978. i 1990. godine. Temeljem tih kratkotrajnih studija ne mogu se izvesti nikakvi suvisli

zaključci o učinkovitosti kanabinoida za kontroliranje simptoma epilepsije.

Kanabis za shizofreniju (2014.)

Nije pronađeno dovoljno podataka za procjenu može li se kanabis ili njegovi derivati koristiti za liječenje simptoma shizofrenije jer je nađena samo jedna studija s 39 sudionika, čiji rezultati nisu bili dovoljni za donošenje uvjerljivih zaključaka za praksu.

Medicinska uporaba kanabisa za smanjenje pobola i smrtnosti u oboljelih od HIV/AIDS-a (2013.)

U sustavni pregled je uključeno 7 studija koje su kratko trajale (21-84 dana). Nakon analize tih kliničkih studija zaključak je sljedeći: „Uporaba kanabisa (marihuane), njenih aktivnih sastojaka ili sintetskih oblika kao što je dronabinol zagovara se kao terapija za oboljele od HIV/AIDS-a u svrhu poboljšanja apetita, pospješivanja dobotka na tjelesnoj težini i poboljšavanje raspoloženja. Dronabinol je u nekim zemljama registriran kao terapija za anoreksiju povezanu s AIDS-om. Međutim, dokazi o pozitivnom učinku kod pacijenata s HIV/AIDS-om su ograničeni i povezani s rizikom od pristranosti. Pronađene studije imaju malen broj ispitanika i fokusirale su se na kratkoročne učinke. Dugoročni podatci o sigurnosti i učinkovitosti tih pripravaka kod oboljelih od HIV/AIDS-a ne postoje. Stoga u ovom trenutku nema dovoljno podataka koji bi opravdali odobravanje kanabisa u bilo kojem obliku za liječenje oboljelih od HIV/AIDS-a.“

Neuromodulatori za liječenje boli kod reumatoidnog artritisa (2012.)

U okviru ovog Cochrane sustavnog pregleda pronađena je jedna (1) studija sa samo 58 ispitanika koja je istražila uzimanje kanabisa na usta za ublažavanje bolova kod reumatoidnog artritisa. Ta je studija pokazala da je kanabis uzet na usta bolji od placeba za ublažavanje boli kod reumatoidnog artritisa, ali je ta studija bila malena, imala je visok rizik od pristranosti zbog metodoloških ograničenja i ta je terapija bila povezana sa značajnim rizikom od štetnih nuspojava. Stoga je zaključak da potencijalni štetni učinci imaju prevagu nad mogućim umjerenim blagotvornim učincima.

Lijekovi protiv povraćanja za sprječavanje i liječenje mučnine

izazvane kemoterapijom u djece (2010.)

Četiri studije su usporedile kanabinoide s drugim terapijama protiv povraćanja. Rezultati tih studija znatno su se razlikovali. Dvije studije su pokazale da je tetrahidrokanabinol bolji od proklorperazina i metoklopramida u kontroliranju mučnine i povraćanja. Jedna je studija pokazala da je nabilon bolji nego domperidon u kontroli mučnine. Najveće i najnovije istraživanje (koje su objavili Chan i suradnici 1987. godine) pokazuje da tetrahidrokanabinol nije bolji od proklorperazina u kontroli povraćanja. Zbog velikih razlika u tim studijama njihovi rezultati se nisu mogli statistički združiti. Potrebne su nove studije na tu temu. Autori navode da su kanabinoidi bili povezani sa značajnim rizikom od nuspojava.

Kanabinoidi za Touretteov sindrom (2009.)

Pronađena su dva klinička istraživanja na tu temu s ukupno uključenih 28 ispitanika. Temeljem tih studija ne mogu se donijeti zaključci o učinkovitosti i sigurnosti kanabinoida za liječenje simptoma Touretteovog sindroma.

Kanabinoidi za liječenje demencije (2009.)

Pronađena je samo jedna studija koja je zadovoljila kriterije uključenja u sustavni pregled, ali u njoj su podatci bili prikazani na način koji je onemogućavao korištenje podataka za daljnju analizu i nije bilo dovoljno brojčanih podataka koji bi validirali rezultate. Zaključno, za razdoblje u kojem je analizirana literatura, nije bilo dokaza da su kanabinoidi učinkoviti za poboljšanje poremećaja ponašanja kod demencije ili za liječenje bilo kakvih drugih simptoma demencije.

Lijekovi protiv spastičnosti za multiplu sklerozu (2003.)

Kanabis su analizirale samo dvije uključene studije s ukupno 34 ispitanika. Ti dokazi nisu bili dovoljni za donošenje zaključaka o učinkovitosti i sigurnosti kanabisa i derivata za liječenje simptoma multiple skleroze.

Danijel Nejašmić i Livia Puljak

Pomažu li elektroničke cigarete pušačima u prestanku pušenja?

McRobbie H, Bullen C, Hartmann-Boyce J, Hajek P.

Novi Cochrane sustavni pregledni članak pronašao je dokaze o tome da pušači koji koriste elektroničke cigarete mogu potpuno prestati pušiti ili barem smanjiti pušenje.

Ovo je prvi takav sustavni pregled u Cochrane knjižnici objavljen prije svega nekoliko dana. Temelji se na dvama randomiziranim kliničkim istraživanjima koja su pokazala da su elektroničke cigarete koje sadrže nikotin učinkovitije od elektroničkih cigareta bez nikotina (placeba) u odvikavanju od pušenja, ali se rezultati ipak moraju potvrditi većim brojem novih istraživanja.

Pušenje je veliki zdravstveni problem u svijetu povezan s velikim troškovima i visokom ovisnošću. Iako se mnogi pušači žele odviknuti od pušenja, dugoročno gledano rijetkima to polazi za rukom. Kao pomoćno sredstvo najčešće se koriste nikotinski flasteri ili žvakače gume. Elektroničke se cigarete u tu svrhu koriste već nekoliko godina i njihova popularnost sve više

raste. Za razliku od nikotinskih flastera i žvakaćih guma one oponašaju pušenje pravih cigareta i proizvode paru nalik duhanskome dimu. Iako ih mnogi pušači koriste, do sada se malo znalo o tome koliko pomažu u odvikavanju od pušenja, kao i kakvi su njihovi dugoročni učinci. Autori sustavnoga pregleda pronašli su dvije randomizirane kliničke studije koje su u istraživanje uključile 662 pušača. Istraživači su ispitivali učinak elektroničkih cigareta na stopu prestanka pušenja i na broj onih pušača koji su uspjeli smanjiti broj cigareta barem za 50%. U obzir su uzeli i nuspojave koje su pušači elektroničkih cigareta tijekom istraživanja prijavili. Pored te dvije randomizirane kliničke studije, autori su razmotrili i podatke iz 11 opservacijskih studija. Rezultati ukazuju na korisnost elektroničkih cigareta, ali su ipak ograničeni zbog maloga broja ispitanika uključenih u istraživanja. Oko 9% pušača koji su koristili nikotinske e-

cigarete uspjeli su prestati pušiti unutar godine dana, u usporedbi s 4% onih koji su koristili beznikotinske e-cigarete. Među onima koji nisu prestali pušiti 36% korisnika e-cigareta smanjilo je pušenje na pola, za razliku od 28% onih koji su koristili placebo. Nikakve ozbiljnije nuspojave nisu uočene za vrijeme kraćeg korištenja e-cigareta ili onoga koje je bilo srednje dužine. Jedno od analiziranih istraživanja utvrdilo je slično djelovanje i nikotinskih flastera.

Rezultati sustavnoga pregleda ukazuju na to da nikotinske e-cigarete pomažu u prestanku ili smanjivanju pušenja, ali su zbog maloga broja postojećih studija i maloga broja uključenih ispitanika potrebna dodatna istraživanja koja bi usporedila učinkovitost e-cigareta i ostalih pomoćnih sredstava, kao što su nikotinski flasteri i žvakače gume, te utvrdila dugoročne učinke njihovog korištenja na zdravlje.

Ana Utrobičić

IMPACT opservatorij

nova inicijativa s ciljem poboljšanja dokaza potrebnih za odlučivanje u zdravstvu

Karmela Krleža-Jerić (desno) sa su-voditeljicom HCO

Prvog listopada 2014. je pri Katedri za istraživanja u biomedicini i zdravstvu Medicinskog fakulteta Sveučilišta u Splitu započeo razvoj IMPACT opservatorija, koji je usko povezan s Hrvatskih Cochrane ogrankom. Ta je studija financirana putem NewFelPro, Marie Curie fonda i Hrvatske vlade. Nositeljica projekta je dr. sc. Karmela Krleža-Jerić, voditeljica-suosnivač [Ottawa Group](#) i stipendist NewFelPro fellowshipa, a u stvaranju ovog međunarodnog opservatorija sudjeluje nekoliko stručnjaka Katedre, Medicinskog fakulteta i Hrvatskog Cochrane ogranka, kao i niz stručnjaka iz drugih dijelova svijeta. IMPACT je akronim nastao iz engleskog punog

naslova inicijative: **IMP**roving **A**ccess to **C**linical **T**rial dana, a u prijevodu glasi: Poboljšavanje pristupa podacima kliničkih ispitivanja.

Cilj tog projekta je postaviti međunarodni opservatorij koji će pratiti utjecaj promjena transparentnosti podataka na razvoj kliničkih ispitivanja. Očekuje se da će ovaj opservatorij doprinijeti ciljevima Cochrane strategije koja teži ka dostupnosti dokaza. Opservatorij ili prirodni pokus je vrsta epidemiološke studije kojom se prate posljedice akcija i inicijativa raznih čimbenika na klinička ispitivanja. Može se reći da je IMPACT opservatorij logičan odgovor na sve snažnije svjetske tendencije povećanja transparentnosti podataka stečenih kroz klinička ispitivanja. Naime, suvremena tehnologija omogućuje pohranjivanje i reanalizu svih podataka istraživanja kao i širu tzv. pooled analizu podataka nekoliko studija iz istog područja ali to zahtjeva i siru dostupnost, tj. transparentnost tih podataka. Očekuje se da će proces otvaranja podataka dovesti do promjena kulture istraživača, sve veće

prisutnosti reanalize, tj. dodatnog korištenja jednom sakupljenih podataka i dodatnih usavršavanja metodologije provedbe studija. Takove reanalize kliničkih ispitivanja imaju veliki potencijal povećanja pouzdanosti dokaza kao i ubrzanja stvaranja novih znanja i razvoja novih i boljih dijagnostičkih metoda i terapija. Kako smo na primjer mogli pročitati u prethodnom broju Cochrane Novosti (iz srpnja 2014.) u prikazu osvrta T. Jeffersona i suradnika, za stvaranje pouzdanih dokaza potrebnih za informirano odlučivanje u zdravstvu potrebni su svi podaci kliničkih izvješća svakog kliničkog ispitivanja (plan, metode, rezultati).

Jednom uspostavljen, IMPACT opservatorij će pratiti i izvještavati o zbivanjima u domeni transparentnosti podataka, kao i djelovanjima raznih čimbenika i time pridonijeti evoluciji kliničkih ispitivanja ka efikasnijim, odgovornijim, etički prihvatljivim studijama.

Karmela Krleža-Jerić

Kratke vijesti

COCHRANE PREDAVANJE U OSIJEKU U NUTRICIONISTIČKOM SAVJETOVALIŠTU BALANS

U suradnji s udrugom Nutricionizam Balans u Osijeku je 4. prosinca 2014. u Nutricionističkom savjetovalištu Balans prof. dr. sc. Livia Puljak održala predavanje "Pronalaženje kvalitetnih i pouzdanih dokaza o postupcima za sprječavanje i liječenje bolesti". Predavanje je dio projekta popularizacije znanosti Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta kojem je cilj obrazovanje laika o izvorima kvalitetnih i znanstveno utemeljenih informacija o zdravlju. Na predavanju je predstavljena hijerarhija dokaza u medicini, naglašena važnost sustavnih pregleda, predstavljene aktivnosti popularizacije znanosti koje provodi Hrvatski Cochrane ogranak te su pozvani svi nazočni da se uključe u projekt prevođenja laičkih sažetaka Cochrane sustavnih pregleda.

Predavanje je bilo jako dobro posjećeno i predstavlja nastavak uspješne suradnje s osječkom udrugom Nutricionizam Balans.

COCHRANE PREDAVANJE U ZAGREBU

Irena Zakarija-Grković je u prostorijama ureda UNICEF-a za Hrvatsku održala drugo predavanje u sklopu ovogodišnjeg Programa popularizacije znanosti.

Radionicu su pomogle organizirati te su na njoj sudjelovale predstavnice udruge RODA, Hrvatske udruge doula i Hrvatske udruge IBCLC savjetnica za dojenje. Prisutne su sa zanimanjem pratile prezentaciju te postavile važna pitanja poput: "Kako se meta-analiza razlikuje od sustavnog pregleda?", "Zašto Cochrane Hrvatska nema predstavnika u Ministarstvu zdravlja i ne sudjeluje u odlukama o trošenju novca u zdravstvu?", "Kako nas percipiraju na Medicinskom fakultetu?" te "Jesmo li cijenjeni vani?".

Zanimanje i pohvalu su izazvali tiskani blokovi sažetaka na jednostavnom jeziku koje su preveli volonteri HCO-a. Predložile su da blokove pošaljemo ne samo obiteljskim liječnicima (aktivnost predviđena Programom), nego i ginekolozima Primarne zdravstvene zaštite.

Navedene udruge su već aktivno uključene u prevođenje sažetaka na jednostavnom jeziku. Također su pokazale zanimanje za uključivanje u Cochrane Consumer Network.

O COCHRANEU I NA SKUPŠTINI HRVATSKOGA KNJIŽNIČARSKOG DRUŠTVA

Ovogodišnja 39. skupština Hrvatskoga knjižničarskog društva održana je u Splitu od 15. do 18. listopada u hotelu Atrium. Pored radnoga dijela Skupštine na kojemu je birano novo vodstvo, održana su i brojna izlaganja hrvatskih i stranih knjižničara, među kojima su bili i nova predsjednica *International Federation of Library Associations* (IFLA) Donna Scheeder te član izvršnog odbora *European Bureau of Library Information and Documentation Associations* (EBLIDA) Gerald Leitner.

Bila je to dobra prilika da Ana Utrobičić predstavi Cochrane kolaboraciju i njezin hrvatski ogranak širem krugu kolegica i kolega te ukaže na ulogu knjižničara unutar Cochrane kolaboracije. S obzirom na prisutnost knjižničara iz svih vrsta knjižnica i svih znanstvenih područja, istakla je i postojanje Campbell kolaboracije unutar koje nastaju sustavni pregledi s područja društvenih znanosti.

Tom su prigodom podijeljeni promotivni materijali, cijeli sustavni pregledi kao i sažetci za laike na hrvatskome jeziku. Poseban su interes za vrijednim izvorima koji se tiču svačijega zdravlja, pa tako i zdravlja njihovih korisnika, iskazale neke od voditeljica iz Knjižnica grada Zagreba te dosadašnja predsjednica Komisije za medicinske knjižnice. Njima su nakon Skupštine poslani dodatni materijali i brojne adrese mrežnih izvora kako bi na njih mogle upućivati svoje korisnike.